

Nr 510.

Av herr **Lundgren**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1954/55 m. m.*

I proposition nr 110 har Kungl. Maj:t äskat bl. a. anslag till försvarets forskningsanstalt. Betydelsen av forskningen för vår militära beredskap är numera allmänt erkänd, och det finns därför ingen anledning att i detta sammanhang ånyo betona forskningens vikt för vårt försvar.

De s. k. konventionella vapnen bli numera alltmer komplicerade och därför också dyrare i anskaffning, och det är därför av utomordentligt stor betydelse att forskningen kan ligga till grund för anskaffningen av modern materiel. Av ännu större betydelse är detta när det gäller nya stridsmedel såsom atombomben och robotvapen.

Uppenbart är att vi icke kunna offra belopp jämförbara med vad storkmakterna kunna anslå för den militära forskningsverksamheten, men å andra sidan böra vi anslå medel som stå i relation till våra övriga försvarskostnader.

Under en följd av år har försvarets forskningsanstalt i sina petita-skrivelser begärt ett fastställande av en långsiktig målsättning för anstaltens verksamhet. I detta har även riksdagen instämt genom skrivelse till Kungl. Maj:t nr 273 av den 21 maj 1953. Något ställningstagande från Kungl. Maj:t i denna fråga har emellertid inte försports, vare sig före eller efter riksdagens skrivelse härom. Såsom motiv för uppskovet i denna fråga har bl. a. anförts den år 1950 igångsatta utredningen avseende främst FOA:s centrala organisation, som anförtröddes åt nuvarande landshövding Widell. Denna utredning har nu slutförts, och utredningsmannens betänkande ingavs till Kungl. Maj:t den 24 september 1953. Häri föreslås bl. a. att FOA:s styrelse omändras till en verkstyrelse samt att tjänsten som överdirektör ändras till en tjänst för generaldirektör.

Forskningsanstaltens centrala ledning.

Landshövding Widell föreslår i nämnda utredning rörande den centrala ledningen av forskningsanstalten inrättande dels av försvarets forskningsråd, dels av en verksstyrelse. Försvarets forskningsråd skulle övertaga den nuvarande styrelsens handläggning av forskningsfrågor och bestå av generalfälttygmästaren, souscheferna i marin- och flygförvalt-

ningarna, generalläkaren, forskningsofficeren i försvarsstaben, generaldirektören och chefen för civilförsvarsstyrelsen, statssekreteraren i försvarsdepartementet samt fem civila ledamöter, främst representerande naturvetenskaplig och teknisk forskning vid universitet och högskolor samt vid industrier. Även chefen för forskningsanstalten samt anstaltens avdelningschefer skulle vara ledamöter av forskningsrådet. Verksstyrelsen skulle bestå av anstaltens chef, de tre avdelningscheferna samt chefen för anstaltens kansli och skulle handlägga frågor av administrativ art.

Delade meningar hava gjort sig gällande vid remissbehandlingen i fråga om forskningsanstaltens ledning. De flesta av de hörda myndigheterna hava avstyrkt inrättandet av ett försvarets forskningsråd, och departementschefen har icke ansett sig kunna tillstyrka inrättandet av ett dylikt forskningsråd i den form utredningsmannen föreslagit. Försvarets forskningsanstalts ledning skall enligt departementschefen anförtros åt en styrelse som representerar såväl den civila forskningen inom anstaltens verksamhetsområden som de militära myndigheterna. Styrelsen bör emellertid befrias från flertalet administrativa ärenden. Antalet ledamöter i styrelsen begränsas enligt departementschefen till sju, nämligen anstaltens chef, tre civila och tre militära ledamöter. Det är emellertid önskvärdt att såväl ÖB som de tre försvarsgrenarna äro representerade i anstaltens styrelse. På grund härav bör antalet militära ledamöter i styrelsen utökas till fyra. Då ordföranden har utslagsröst föreligger icke någon risk för ett alltför dominerande militärt inflytande i styrelsen. Om så anses lämpligt kan dock antalet civila ledamöter i styrelsen utökas till fyra.

Bakgrunden till utredningsmannens förslag torde vara att han bedömer den militära forskningens betydelse som "fjärde försvarsgren" vara så stor, att en höjning av FOA:s status i förhållande till övriga militära institutioner är önskvärd. Av departementschefens uttalande i årets statsverksproposition (sid. 10) framgår, att ÖB förra året låtit igångsätta vissa utredningar beträffande försvarskostnadernas storlek på längre sikt och den ur strategisk synpunkt lämpligaste avvägningen mellan de olika försvarsgrenarna, och jag anser det vara väsentligt, att även frågan om FOA:s ställning inom försvarsorganisationen klarlägges i detta sammanhang.

För en förstärkning av försvarets forskningsanstalt talar även att Kungl. Maj:t i proposition nr 109 angående organisationen av försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning minskat organisationen av de sektioner inom förvaltningarna, vilka handha forskningsuppgifter. Sälunda har antalet beställningshavare inom robotbyrån minskats med ungefär hälften i förhållande till myndigheternas äskanden. Denna njuigg-

het mot forskningen i den centrala förvaltningen måste kompenseras genom ökade resurser för försvarets forskningsanstalt.

Med hänsyn till ovan berörda avvägningsutredning anser jag mig för tillfället kunna begränsa kraven beträffande FOA:s utbyggnad till sådana, som äro nödvändiga för att trygga anstaltens möjligheter att fylla sina uppgifter i nu föreslagna organisation.

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar.

Utredningsmannen har för kansliet föreslagit en betydande personalförstärkning för att därigenom kunna avlasta överdirektören, avdelningscheferna och ledande forskningspersonal frågor av administrativ art, frågor som f. n. i alltför hög grad sysselsätta denna personal till förfång för de viktigare forskningsuppgifterna. I departementschefens uttalande föreslås en personalförstärkning med endast kamrerare i Ce 23 och ett kanslibitråde i Ce 11, varvid han hänvisar till utlåtande av statens lönenämnd, som företagit studiebesök vid anstaltens kansli. Man torde kunna hysa tvivel om att ett kort studiebesök på anstaltens kansli skulle kunna skapa klarhet om arten och omfattningen av de på forskningspersonalen fördelade administrativa uppgifterna, och man bör i detta hänseende rimligen tillmäta utredningsmannens bedömande större vikt, ett bedömande som grundats på ett mera ingående studium av anstalten och dess organisation.

En centralisering av vissa ärenden till anstaltens kansli synes vara en nödvändig rationaliseringsåtgärd i detta avseende, och om någon reell avlastning av forskarpersonalen skall möjliggöras är en ytterligare personalförstärkning på kansliet erforderlig. Med beaktande härav synes det ofrånkomligt att redan under nästa budgetår inrätta en tjänst för förste byråsekreterare i Ce 29. Denne befattningshavare bör åligga att bereda remisser, utföra utredningar i organisatoriska frågor, bearbeta underlaget för anstaltens petitaskrivelser samt framför allt ansvara för den viktiga uppgiften att bevaka möjligheter till rationalisering i anstaltens inre organisation och att leda arbetet för att realisera dylika rationaliseringsmöjligheter. Överblick över både kamerala och administrativa sidor av kansliverksamheten är erforderlig på denna tjänst, som ur allmän rationalitetssynpunkt är nödvändig för att avlasta från kanslichefen åligganden av mindre väsentlig natur. Allmänt kan sägas, att nämnde befattningshavare bör vara så förtrogen med kansliets arbetsuppgifter, att han när som helst kan tjänstgöra som ställföreträdare för kanslichefen.

För att anstaltens forskningsprogram skall kunna fullföljas på ett tillfredsställande sätt synes ej den av departementschefen föreslagna utökningen av antalet högre forskartjänster vara till fyllest. Sålunda har ingen

av de av anstalten äskade tjänsterna å löneplan 2 — utöver de i landshövdning Widells utredning föreslagna tjänsterna — upptagits i propositionen. Dessa tjänster, som i huvudsak äro avsedda för chefer för större forskningsgrupper, ha en väsentlig betydelse för anstaltens effektivitet. I nuvarande läge ha avdelningscheferna som föredragande ett stort antal representanter för mindre forskningsgrupper, och detta förhållande medför avsevärda svårigheter att hålla målsättningen klar för utvecklingslinjerna i stort, samtidigt som den tidsspillan detta innebär för avdelningscheferna allvarligt inskränker deras möjligheter att hålla kontakt med de militära myndigheterna och deras för forskningen aktuella problem.

De konkreta, aktuella behoven i detta sammanhang äro ganska olikartade och svåra att inbördes prioritetssätta. En grov bedömning av de mest akuta behoven visar emellertid, att nedan motiverade konsolideringar av forskningsverksamheten äro obetingat nödvändiga.

Radioteknisk grundforskning. Sålunda rubriceras dels frågor om elektronrörsutveckling, dels problem angående antennkonstruktioner och radiovågors utbredningsmöjligheter. Ehuru dessa områden tekniskt sett äro skilda, har man ofta i praktiska tillämpningar frihet att välja, vilket av dessa områden som tyngdpunkten skall läggas på. En enhetlig och kvalificerad gemensam bedömning av dessa områden är nödvändig för en rationell utveckling av den militära teletekniken.

Teletekniska motmedel. En evaluering av de teletekniska hjälpmedlens betydelse i andra världskriget ger vid handen, att dessa spelade så stor roll för möjligheterna att insätta aktiva stridsmedel, att en störning av de teletekniska hjälpmedlen måste bedömas vara en högst effektiv stridsmetod. En rationell bearbetning av ifrågavarande problem ur svensk synpunkt nödvändiggör en intensifiering av insatserna på såväl forsknings- som utvecklingsplanet, och för FOA:s vidkommande är en tjänst för samordning av forskningsverksamhet och operativa krav en nödvändighet.

Kärnfysik och kärnkemi. De senaste årens utveckling på atomvapnens område har visat, att sådana vapen komma att spela en väsentlig roll bland betvingelsemedlen i framtida krigföring. Oavsett huruvida atomvapnen komma att ingå i den svenska arsenalen eller ej, är det obetingat nödvändigt för oss att vara förtrogna med principiella förutsättningar och verknings sätt hos dessa vapen. Detta vetande kan icke tillgodoses enbart från rent vetenskapliga institutioner, utan det är nödvändigt att FOA, som genom sin ställning i försvaret har direkt kontakt med de militära synpunkterna på vapnen, förfogar över kvalificerad expertis på området. Problemet har ur vetenskaplig synpunkt två aspekter, den kärnfysikaliska och den kärnkemiska, och båda måste bedömas som

lika viktiga för våra möjligheter att behärska atomvapnens teknik. I bägge fallen erfordras en högt kvalificerad befattningshavare som chef och sammanhållande för forskningsverksamheten inom respektive område.

Samtliga här motiverade tjänster böra med hänsyn till därmed förenat ansvar och kompetenskrav placeras i lönegrad Cp 8.

Departementschefen föreslår, att anslagsposten "Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t" skall minskas med 5 000 kronor, som f. n. beräknats som arvode åt styrelsens ordförande. Från FOA:s anslag utgå för detta ändamål 2 000 kronor — de övriga 3 000 kronorna utgå från anslag, som ej disponeras av FOA. Om den av departementschefen föreslagna organisationsändringen genomföres, kommer överdirektörens ansvar att ökas väsentligt, dels genom hans utvidgade befogenheter, dels genom hans ställning som ordförande i styrelsen. Jag föreslår därför, att det av FOA äskade beloppet av 2 000 kronor för arvode till styrelsens ordförande, i avvaktan på kommande beslut om FOA:s ställning i försvarsorganisationen, bibehålles i anslaget och användes som avlöningsförstärkning åt överdirektören i hans egenskap av styrelsens ordförande.

Kostnaderna för ovan motiverade tjänster förutsätts skola bestridas inom den totala anslagsram, som departementschefen föreslagit.

På grund av det sålunda anförda får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

att försvarets forskningsanstalts styrelse sammansättes på sätt ovan angives,

att under anslaget Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar utöver Kungl. Maj:ts förslag uppföras följande tjänster:

1 förste byråsekreterare Ce 29,

4 laboratoriechefer högst Cp 8,

arvode till styrelsens ordförande 2 000, samt

att anslaget Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet minskas med motsvarande belopp.

Stockholm den 31 mars 1954.

P. G. Lundgren.